

Іван Максимович

Піддубний

(1871-1949)

Є особистості, до досвіду життя яких люди повертаються з покоління в покоління цим нібито завчається урок, без якого майбутнє народу не буде повноцінним. Такою особистістю, безперечно, є і самородок із Красенівки Іван Максимович Піддубний.

Ім'я Івана Максимовича Піддубного на початку минулого століття тривалий час не сходило зі сторінок європейських і російських газет, а журналісти надали йому нечуваний титул — «Чемпіон чемпіонів». Йому не було рівних у Росії. На чемпіонатах світу із класичної боротьби серед професіоналів він перемагав п'ять разів. За 40 років спортивної кар'єри Піддубний не програв жодної першості і став символом майстерності й сили! Його знали всі: «від двірника до царя». Ім'я Піддубного було в усіх на вустах.

Знаменитий український богатир, «людина-гора», народився в 1871 р. на Полтавщині, неподалік містечка Золотоноша, у селі Красенівка, в сім'ї хлібороба Максима Піддубного, козацький рід якого славився великою силою в походах проти кримських татар, турків та польської шляхти. У повісті О.Толстого „Князь Серебряний” згадується козак з України, який брав участь у поході військ Івана Грозного проти татар під Казанню. Один з козаків з роду Піддубного був у війську отамана Запорозької Січі Костя Гордієнка під час Північної війни й Полтавсько битви, багато років служив при дворі імператора.

Цікаво, що коли з'явився на світ первісток, то було «знамення»: спалахнула на небі комета. А під час хрещення дитини Ваня вирвався з рук попа і впав у купіль. Панотець сказав на це: «Поздоровляю вас, миряни, з богатирем.» Тоді ніхто не звернув уваги на ці слова, лише потім згадався цей випадок. Батько Максим Іванович і мати Ганна Данилівна жили в хаті-мазанці з маленькими віконцями, солом'яним дахом і глиняною підлогою. Родина була велика. Крім нього, за стіл сідали ще три брати і три сестри. Свої сили віддавали землі, нею й годувалися; з дванадцяти років хлопчик батрачив.

Батько, Максим Іванович, володів величезною силою, рівного йому не було далеко в окрузі. Він міг легко кидати п'ятипудові мішки з зерном на віз і

гнути підкови. Іван був весь у батька, в селі не міг зрівнятись з ним ніхто. У сімнадцять років він легко кидав на воза мішки з зерном і міг пригнути до землі бика за роги. Іван також дістав від предків великий зріст і витривалість, а по лінії матері, яка гарно співала, – тонкий музичний слух і в дитинстві по неділях і святах співав у церковному хорі. Понад двадцять років Піддубний жив у селі, потім найнявся вантажником у севастопольський порт. За силу, спритність і великий зріст усі в порту – і капітани, і матроси,... - називали його з повагою Іваном Великим.

Особливою популярністю й повагою Іван користувався у Феодосії. В 1895 р. він познайомився з учнями морехідних класів А. Преображенським і В. Васильєвим. Дуже швидко подружили й оселилися в одній квартирі. Саме вони й переконали Піддубного зайнятися спортом і вивели його на борцівську дорогу. У вільний час Іван почав відвідувати спектаклі, які тоді давав цирк Безкоровайного. Якось дізнався з афіші про силові змагання, записався на виступ і програв, покинувши зал осоромленим і обсвистаним гальоркою. Іван важко пережив поразку, яку отримав тільки тому, що не володів ще технікою боротьби. Він самотужки почав займатися гімнастичними вправами та гирьовим спортом. У 1897 році І. Піддубник вперше взяв участь у чемпіонаті з боротьби на „поясах” у цирку Без коровайного. А через кілька днів вийшов знову на манеж і переміг своїх суперників. Пізніше він згадував той свій перший невдалий дебют і, повчаючим початківцям, говорив: «Спершу вчися, а потім борися!». Першого січня 1897 року Піддубний розрахувався в порту і виїхав до Севастополя, в цирк популярного Вільямса Труцці, звідки й пролягла його блискуча кар’єра професійного борця. З 1898 року він виступає у Севастопольському цирку Труцці, як борець-професіонал, вперше здобуває перемогу в цирковому чемпіонаті. Зазначимо, що Російська боротьба ”на поясах” була тоді особливо популярною. Трупою борців у Труцці керував Георг Лурих, що заздалегідь визначав, скільки повинна тривати сутичка, хто має перемогти тощо. Одного разу він сказав Іванові Максимовичу, щоб той на 15-й хвилині «піддався» суперникові. На це борець відрубав: «Чого це я буду

піддаватися? Нехай покладе, якщо зможе”. Із Севастополя Піддубний потрапив до Одеси, де його виступи пройшли з тріумфом місто буквально носило його на руках. Він приймає запрошення в «Російський цирк братів Нікітіних», що перебували у Києві. Йому набували платню, влаштували в кращий готель, замовили модний костюм. Іван став вивчати техніку й прийоми французької боротьби в Київському клубі атлетів.

Після цього Іван виступає в київському цирку Якіма Нікітіна. Вперше він знайомиться з французькою боротьбою у Київському клубі атлетів. Протягом п'яти років Піддубний бере участь у гастрольних цирках Нікітіна в багатьох містах України, Кавказу, Поволжя, Сибіру та в інших містах Росії. Виступає не тільки у чемпіонатах з боротьби, але й із силовими цирковими програмами.

У 1903 році Іван Піддубник вступає у Петербурзьке атлетичне товариство, очолюване обрусілим французом графом Рібоп'єром, від якого був посланий на чемпіонат світу в Париж. На чемпіонаті програв французів Раулю де Буше, який вдався до недозволеного прийому ведення боротьби.

У 1904 році Іван Піддубник бере участь в міжнародному чемпіонаті московського цирку, який відбувся в Петербурзі. До Петербурга на чемпіонаті з'їхалися всі зірки світу. Серед них улюбленець публіки й прекрасних дам Рауль де Буше із Франції, наш богатир Іван Піддубний, «король» гир і циркових трюків Петро Крилов, негр з Мартиніки Анастаса Англію та інші. Приз переможцеві був оголошений на той час фантастичний — 5 тисяч рублів. Інтерес до цього чемпіонату підігрівався ще й тим, що незадовго до цього Іван Максимович програв зустріч у Парижі Раулю де Буше, який схитрував перед матчем: змастив своє тіло якимось жиром, а тому й вислизав з рук Піддубного і «здобув» звання чемпіона Парижа. Без особливих труднощів Іван поклав на килим 11 суперників. І от настала ще одна сутичка все з тим же Раулем де Буше. До виходу на манеж француз запропонував Піддубному нечуваний хабар за програв — 20 тисяч рублів! Але Піддубний із гнівом відкинув цю мерзенну пропозицію, заявивши: «Російські борці не продаються!». Перша

сутичка між ними закінчилася внічию, і наступного дня турнір був продовжений. Безперервними прийомами й захватами Іван Максимович вимотав супротивника, а потім поставив його рачки — нечувана справа! — і протримав у цій незручній, принизливій для француза позі більше 40 хвилин! При цьому наш атлет весь час примовляв на весь зал: «Це тобі, мусью-псевдочемпіон, за маслинову олію!» Змучений француз визнав себе переможеним, але Піддубний тримав суперника доти, доки судді не назвали його переможцем. Повалений Рауль із соромом залишив ринг. Але адміністрація не квапилася видати Піддубному завойований приз. Глядачі обурювалися. Скандал розрісся настільки, що втрутився сам поліцмейстер Галлі. Він визнав претензію Піддубного правильною, розпорядився заарештувати касу цирку й видати приз переможцеві.

У 1905 році – перемога у світовому чемпіонаті в Парижі й звання чемпіона світу. Під час підготовки до тренувань день Піддубного завжди починався з ранкової зарядки, затим він приймав холодний душ, після чого був масаж, сніданок і година теоретичного вивчення правил боротьби та прийомів. Після короткого відпочинку Іван Піддубний тренувався. Проти нього виходили один за одним три борці-любители. З першим він боровся двадцять хвилин, с другим - тридцять, з третім - сорок. Потім десять-п'ятнадцять хвилин бігав з двадцяти кілограмовими гантелями в руках. У дні, вільні від тренувань, його, за тогочасним методом фізичного загартування, садили на двадцять п'ять хвилин у так званий "докторський ящик" - парову ванну з температурою до п'ятдесяти градусів. За ванною був крижаний душ, після якого Піддубний відпочивав, закутавшись у теплі ковдри. Вечорами він, тримаючи в руках двопудову металеву палицю, робив прогулянки. Завдяки таким систематичним тренування, поміркованому способу життя й раціональному харчуванню Піддубник легко перемагав своїх найтитулованіших супротивників і до кінця зберігав свіжість і силу.

У Парижі йому довелося боротися з найсильнішим важковаговиком Європи данцем Єнсом Педерсоном, який мав колосальну силу, легко ламав

підкови, сплітав із залізних прутів вісімки, підіймав величезні вантажі, до того ж володів бездоганно технікою боротьби й фантастичною витривалістю. Проте Піддубний переміг його тактично. У середині поєдинку він раптом ослабив наступ, почав діяти повільно, немов утомлений, дихати часто й важко і рухатися невпевнено й мляво. Єнс Педерсон, який до того дотримувався оборонної тактики, відчувши, що настав час діяти рішуче, кинувся в шалену атаку, але втратив пильність і за мить уже лежав на лопатках, кинутий на килим блискавичним і майстерним кидком Піддубного. А далі відбулася гастрольна поїздка Піддубного до Італії, перемога на чемпіонаті в Німці. Того ж року Піддубний бере участь у змаганнях в Алжирі, Бельгії, Берліні.

У 1906 році перемагає на двох чемпіонатах світу – у Парижі та Мілані.

У 1907 році у Відні вчетверте стає чемпіоном світу.

У 1908 й 1909 роках у Парижі та Франкфурті ще двічі виборює звання чемпіона світу. Після цього Піддубний тривалий час не бере участі у великих змаганнях, переїжджає в своє село Красіонівку, одружується, купує невеличкий будинок і займається сільським господарством. Після трирічної перерви Іван Максимович знов повертається в спорт, бере участь у гастролях полтавського цирку.

У 1922 році, після тривалої перерви, Піддубний здобуває перший приз у великому чемпіонаті з боротьби в Московському цирку.

У 1925 року переміг у міжнародному чемпіонаті в Нью-Йорку, переможно виступив у Чикаго, Філадельфії, Лос-Анджелесі, Сан-Франциско та інших містах США. Наприкінці гастролей в Америці зустрівся в Нью-Йорку з чемпіоном світу з вільної боротьби Джо Стечером, якому судді, підтасувавши результат, віддали перемогу по очках.

У 1925-1927 рр. Піддубний на „запрошення” виступав у Німеччині, а потім, підписавши контракт із чиказьким антрепренером, вирушив на гастролі в Америку. До речі, його вмовляли залишитися в США, шантажували, затримували виплату грошей. Він відмовився навіть від цілого багатства, що набув за час турне по Америці. Виступав і за контрактом, укладеним з

головним менеджером Курлеєм, за яким був зобов'язаний боротися із хвалькуватим, але сильним польським гігантом Станіславом Збишко-Циганевичем. Тоді поляк вважався найсильнішою людиною у світі, й до нього виявлявся величезний інтерес. Але Піддубний поклав свого суперника за 44 секунди.

У Своїх закордонних виступах Іван Максимович зустрічався з борцями, представниками майже усіх країн світу. Звичаї у спорті були жорстокими, нелюдськими. Велася нечесна, брудна боротьба. На килимі Піддубного по-звірячому тягали за вуха, вуса, затуляли рота й носа, давили на горло, били в пах. На ринг летіли палиці, пляшки. Він розправлявся з нахабами по-своєму: спересердя звертав шию й клав законним способом на лопатки. Між іншим, не раз піддавався небезпеці з боку бандитів. Його хотіли пограбувати, завдати фізичної шкоди і навіть вбити. У боротьбі за „золото” постраждало й загинуло чимало відомих атлетів...Всі зустрічі в найбільших чемпіонатах світу завершувалися сенсаційними перемогами Івана Піддубного. Він не програв жодного, маючи поразки лише в окремих сутичках, і нікому так і не лопатки. Піддубний став яскравим уособленням фізичної сили народу, його мужності й кмітливості. Це була людина гарту, яка чудово володіла своєю мускулатурою, вирізнялася великою витримкою, вмілою й винахідливою тактикою. Його зріст був 184 см., вага 118 кг., обхват грудей 134 см. У житті чітко дотримувався режиму: не курив, не пиячив, харчувався помірковано, рано лягав відпочивати. Не пощастило йому в особистому житті. Його дружина Ніна Миколаївна, що залишилася в Золотоноші, пішла до іншого. А як же він її любив, як пишався нею! Мало того, що пішла, ще й прихопила із собою більшу частину золотих медалей Івана Максимовича, отриманих нам за перемоги. Доля обійшлася з нею жорстоко, покарала її. Новий зв'язок виявився нетривалим і вона бідувала на самоті. Молила про прощення, але Піддубний не простив зради, хоча й дуже переживав і ледве не вмер. Пізніше Іван Максимович знайшов своє щастя, покохав Марію Семенівну Машошину, матір молодого борця Івана Мошошина, і

запропонував їй руку і серце в Московському, а потім у Петербурзькому державних цирках. У лютому 1927 р. Піддубний повернувся на Батьківщину, яка зустріла знаменитого патріота урочисто, з оркестром і спортивним святом, де на килим вийшли борці, з якими знову боровся Іван Максимович. Коли наш геркулес перебував в Одесі, то величезні юрби місцевих жителів ходили за ним буквально по п'ятах. Піддубний брав активну участь у традиційних пожертвуваннях на користь хворих на туберкульоз. Він клав на плече коромисло з відрами, на яких було написано: „25 пудів”. Це означало, що відра мають бути наповнені грішми, і тоді він продемонструє свою надзвичайну силу – пронесе вулицями міста 50 пудів. І вони досить швидко наповнювалися монетами і Піддубний, у супроводі роззяв, відносив їх туди, де жили хворі.

Секрет непереможності видатного богатира полягав у чудовому поєднанні виняткових фізичних даних з високим спортивним стилем, який він сам виробив шляхом наполегливої тривалої праці. Іван Максимович протягом усього життя, до сімдесятирічного віку, коли він залишив заняття спортом, не припиняв щоденного тренування і дотримувався правильного режиму. Він ніколи не налив і не вживав спиртного.

Піддубний говорив, що „у боротьбі важлива голова”, і мав на увазі насамперед не силу, а техніку й досконалу тактику боротьби. Саме ці засади відрізняли його стиль боротьби від стилю інших борців світу. Ім'я Івана Піддубного було в міжнародному спорті одним з найбільш відомих і почесних. Він протягом двадцяти п'яти років був у світі символом непереможної сили, блискучої майстерності і техніки. Уся спортивна преса у численних статтях, нарисах та фейлетонах одностайно славилася богатира з Полтавщини, який за чотири роки, з 1905 по 1909-й, переміг "туше" кращих у світі борців, у тому числі трьох чемпіонів світу, кількох чемпіонів Європи і десятків чемпіонів окремих країн світу. Його називали "чемпіоном чемпіонів" - титулом, якого до нього ніхто не мав. Іван Піддубний був тривалий час не лише кращим борцем світу, а й пристрасним пропагандистом чесності у спорті. Іван Піддубний

завжди рішуче відхиляв вигідні пропозиції махінаторів від спорту, до кінця життя пам'ятаючи напутні слова батька, який, випроводжаючи його колись із села в Севастополь на заробітки, сказав: "Пам'ятай, Іване, що роду ти з батька-матері козацького, запорозького, і що козаку честь дорожча матері, дорожча батька рідного. Запам'ятай, Іване, продаси честь - не син ти мені і я не батько тобі". Після повернення з Америки Піддубний дванадцять років виступає в цирках на змаганнях борців.

За величезні заслуги в спорті в 1939 році Івана Піддубного нагородили Орденом Трудового Червоного прапора.

У 1941 році в Тульському цирку відбувся прощальний виступ сімдесятирічного атлета.

У травні 1941 р. Піддубний виїхав на берег Азовського моря на Кубань, де придбав будиночок «на старість років» у Єйську, де колись знайшли притулок його предки, запорозькі козаки, переслані Катериною II після знищення Запорозької Січі. Під час війни він опинився з дружиною в цьому окупованому місті. Аби не померти з голоду, відомий «Чемпіон чемпіонів» підробляв у міській більярдній. Розповідали, що він з гордістю носив свій орден і одного разу вдарив німця, який намагався його зірвати.

У 1945 році йому присвоєно звання заслуженого майстра спорту та заслуженого артиста РСФСР. В ті часи це були досить високі нагороди.

У 1949 р., на 77-му році життя, з Піддубним сталося нещастя: він невдало впав і зламав собі стегно. Рухатися не міг, а постільний режим для нього "був згубним. Ще ввечері 7 серпня 1949 р. Іван Максимович розповідав веселі байки, а наступного дня йому раптом стало кепсько і о шостій ранку він 8 серпня 1949 року на 77-му році життя Івана Максимовича Піддубного не стало. Його поховано в Єйському міському парку, де на чорнокам'яному надгробку викарбувано: «Здесь русский богатырь лежит». У 1988 році кам'яна стела на заповітній могилі не уникла вандалізму — вона виявилася розбитою і на її рештках брунатною фарбою з'явився надпис: «Хохол-петлюровец!».

У 1955 році Москва видрукувала книжку «Русский богатырь Иван Поддубный», а невдовзі зняли й кінофільм* «Борець і клоун», в якому нездоланий український лицар іменується не інакше, як «русский борець». Ці дані про нашого земляка можна також надібати і в іншій довідковій літературі, газетних і журнальних публікаціях радянської доби. Проте мова про інше. На віддаленому кутку Красенівки, в якій народився й виріс український велет, на геть запустілому подвір'ї, де й нятяку немає на якусь там садибу, відсутня навіть меморіальна плита, а музей І.М. Піддубного у центрі села потребує зміни експозиції, обов'язкового доукомплектування експонатами, які ще можна зібрати, особливо з особистих речей Івана Максимовича, а також з діаспорних матеріалів, котрих тут зовсім бракує.

Час вимагає, щоб одну з вулиць Красенівки, Богодухівки, Пирятина, Феодосії, Севастополя, Одеси, Києва тощо, спортивні школи в містах, де він виступав, назвати іменем безсмертного силача і, можливо, якомога скоріше подбати про перенесення його праху в рідну Україну. Хай би надихав на олімпійські подвиги і ці, й нові покоління українців.

Сьогодні в Єйську діє центр боротьби імені Івана Піддубного.

Завдання для самостійної роботи студентів.

Проблеми для обговорення на семінарських заняттях.

1. Національний підхід І. Піддубного у розв'язанні проблем фізичної культури і спорту.
2. Соціокультурна детермінація уявлень і поведінки І. Піддубного.
3. Про особистість Івана Максимовича Піддубного.
 - а) основні чинники становлення І.М. Піддубного як борця;
 - б) І.М. Піддубний про єдність теорії і практики тренувань;
 - в) спортивний стиль особисто вироблений І. Піддубним.

Завдання для самоконтролю знань.

1. Назвіть регулятори моральності І. Піддубного.
2. Складіть хронологічну таблицю змагань Івана Піддубного.
3. У чому секрети непереможності видатного борця?
4. Як ставився Іван Піддубний до згубної закулісної спортивної боротьби?
5. Які події стали причиною арешту І. Піддубного в 1937 році та в 1952 році?
6. В якому році і за що Іван Піддубний отримав нагороди: Орден Трудового Червоного прапора; звання заслуженого артиста РСФСР, заслуженого майстра спорту?
7. З'ясуйте, як вшановують пам'ять про І.М. Піддубного його нащадки?

Тематика рефератів

1. Життєвий шлях спортсмена – борця Івана Максимовича Піддубного.
2. Сходження І.М. Піддубного на „Олімп”.
3. Техніка і тактика боротьби І. Піддубного.

Список рекомендованої і використаної літератури.

1. Сйський історико-краєзнавчий музей.
Автобіографія І.М. Піддубного – Спр. 43. – арк.. 2-3.
2. Меркурьєв В.И. Иван Поддубний. – Краснодар, 1971.
3. Шупта Д. Молитва Івана Піддубного // Рідна школа, 2002. – № 12. – С. 61-63.